

III Всеукраїнська науково-
методична конференція з
міжнародною участю

Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції

Суми 2022

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ І ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Матеріали
III Всеукраїнської науково-методичної конференції
(Суми, 18 червня 2022 року)

Суми 2022

УДК: 341-044.247:37.013

Ц62

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Завгородня В.М., канд. юрид. наук, доцент (голова редколегії)

Куліш А. М., д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України

Славко А.С., канд. юрид. наук

Длугош П., д-р габілітований (соціологічні науки), професор

Камьонка М., д-р (політологія і публічна адміністрація), доцент

Плотнікова М. В., канд. юрид. наук, доцент

Черкасов А.А., д-р іст. наук, професор

Чурилова Т. М. канд. юрид. наук, доцент

Чернявський А.О., канд. юрид. наук, доцент

Швагер О. А., канд. юрид. наук

Ц62 Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. III Всеукр. наук.-метод. конф. (Суми, 18 червня 2022 р.) / ред. колегія : В.М. Завгородня, А.М. Куліш, та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – 230 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені в рамках III Всеукраїнської науково-методичної конференції «Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції», присвяченої актуальним питанням європейських студій, педагогіки, політики, історії та права.

Позиція організаційного комітету III Всеукраїнської науково-методичної конференції «Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції» не завжди збігається із міркуваннями, висловленими учасниками. У збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідальність за достовірність даних та дотримання принципів академічної доброчесності несуть учасники конференції.

© Сумський державний університет, 2022

ЗМІСТ

<i>Ахновська І.О.</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ПОНЯТЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОСВІТОЮ	7
<i>Бараненко Д.В.</i> АДМІНІСТРУВАННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	12
<i>Барановський Б.О.</i> ВПЛИВ ГРУПИ ГУМАНІТАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ГЛОБАЛЬНУ СИСТЕМУ ОСВІТИ	16
<i>Баранюк Т. М.</i> РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗАЛАГОДЖЕННІ КОНФЛІКТІВ НА ТЕРИТОРІЇ КОЛИШНЬОЇ ЮГОСЛАВІЇ	19
<i>Boipova A.A.</i> BASIC PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF AXIOLOGICAL DIMENSION OF THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE	23
<i>Бондар Ю. А.</i> ПРАВОВІ ВЗАЄМВІДНОСИНИ МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ТА МІЖНАРОДНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ПРАЦІ	27
<i>Брюханова Г.В.</i> ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З РОЗРОБКИ РЕКЛАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	31
<i>Бурлай Т. В.</i> СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПОВОЄННОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	33
<i>Halas A.S.</i> MAPPING EUROPEAN ECO-SYSTEM OF MICRO-CREDENTIALS IN HIGHER EDUCATION	38
<i>Holokha A. R.</i> FREE ELECTIONS AS A VALUE	42
<i>Гончаренко А.В.</i> РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	45
<i>Hryn V.H., Hryn K.V.</i> INTEGRATION OF UNDERGRADUATE AND POSTGRADUATE STAGES IN THE MEDICAL PROFESSION DURING MARTIAL LAW IN UKRAINE	50
<i>Гусак Ю.Д.</i> ПРАВО НА ОСВІТУ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ: СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ	53
<i>Давиденко О.</i> РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН	57
<i>Дегтярьов С.І.</i> ЮРИДИЧНА ОСВІТА В РОСІЇ У ХVІІІ СТОЛІТТІ: АПОФЕОЗ НЕДОЛУГОСТІ	59
<i>Денисенко С.І.</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ У ГАЛУЗІ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	64
<i>Дмитрієв В. І.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В США	68

<i>Добродум О.В., Мартинюк Е.І., Никитченко О.Е.</i> ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	73
<i>Довженко Р. В.</i> ГЕНОЦИД ЯК ВИКЛИК ЦІННОСТЯМ СУЧАСНОЇ ЗАХІДНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ	77
<i>Zavhorodnia V. M.</i> LEGAL EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CHALLENGES OF MARTIAL LAW	80
<i>Желобицький Я.К.</i> СУТНІСТЬ ТА МІСЦЕ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	84
<i>Ішутіна О.Є.</i> РОЗВИТОК МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ «МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЙНІ СТУДІЇ» (ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ ERASMUS + JEAN MONNET MODULE).....	89
<i>Ковальчук І. В., Ковальчук М. О.</i> ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ	93
<i>Козенкова Л. О.</i> ФІЗИЧНА ТА РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ВСТАНОВЛЕННЯ РІВНОВАГИ.....	96
<i>Kochkina D. D.</i> THE CONCEPT OF IMPLEMENTING EQUALITY AS ONE OF THE EU VALUES IN THE UKRAINIAN STRUCTURE OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES.....	102
<i>Козир М.А.</i> ЦІННОСТІ ЄС: ІСТОРИЧНИЙ, ПРАВОВИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТИ	106
<i>Kolesnik N. D.</i> REINFORCEMENT OF THE EUROPEAN UNION VALUES	111
<i>Кравченко О.В., Щербак А. С.</i> ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ І ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	116
<i>Лебідь А.Є., Тимофеева Т.</i> КОНЦЕПЦІЯ СПРАВЕДЛИВОГО ПОВСТАННЯ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ, ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ТА ЛЕГІТИМАЦІЯ ПРИРОДНОГО ПРАВА.....	122
<i>Lisniak V. A.</i> ROLE OF EUROPEAN VALUES IN SHAPING INTERNATIONAL LAW.....	126
<i>Лісун Я.В.</i> ОСВІТА В УМОВАХ НЕКОНТРОЛЬОВАНИХ МУЛЬТИКРИЗ 2019-2022 ТА ПРІОРИТЕТИ ЇЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	131
<i>Маланчук Т.В.</i> ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ.....	136

Мандич О.В. ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНІ МОДЕЛІ ПОСИЛЕННЯ СУЧАСНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	139
Мельниченко С. Г. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ, ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ.....	143
Носирев О. О. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ.....	147
Паламарчук О. І. КОРЕЛЯЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ І ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В ІСТОРИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	151
Панкратова В.О. ПРАВОВИЙ КВІЗ ЯК ІНТЕРАКТИВНА МЕТОДИКА ПРИ ВИВЧЕННІ ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН.....	155
Підоричева І. Ю. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОСТІР ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЄС	157
Плотнікова М.В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВАГИ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	162
Саранов С. В. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ КАТЕГОРІЇ «МИРУ» В «ГОСУДАРІ» МАКІАВЕЛЛІ ТА «ПОЛІТИЧНОМУ ЗАПОВІТІ» РІШЕЛЬЄ	167
Сачко І. О. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ВІЙСЬКА ФІНЛЯНДІЇ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ДЛЯ БЕЗПЕКИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ.....	171
Семенцов Я. ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА В АСПЕКТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	175
Славко А.С. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО У УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: КВАЛІФІКАЦІЯ ЗА МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ.....	177
Стрельник В.В. ВІДБУДОВА УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	181
Хмельницька Л.В. СИМВОЛІЗМ «ПІВНИКА З БОРОДЯНКИ» ЯК НАЦІО-КУЛЬТУРНОГО СУПРОТИВУ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	184
Царьова І.В. ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНІ ТЕКСТИ ЯК ДОМІНАНТА ОСВІТИ.....	188
Чернявський А.Л. ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ ТА АДВОКАТУРИ ПІД ЧАС НАДАННЯ ПРАВОВОЇ	

ДОПОМОГИ ЗА КОРДОНОМ В КОНТЕКСТІ ОХОРОНИ ЦІННОСТЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	191
<i>Чурилова Т.М.</i> ДО ПИТАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ДОВКІЛЛЮ УКРАЇНИ, ЗАВДАНОЇ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РФ	195
<i>Швагер О.А.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЄС.....	201
<i>Швець Т.Е.</i> ТЬЮТОРИНГ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ УЧНЯ ТА ВЧИТЕЛЯ.....	206
<i>Шевчук В.О.</i> РЯТІВНІ СВІТОГЛЯДНІ ЦІННОСТІ ЯК ОСВІТНІ ОРІЄНТИРИ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ І ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ	211
<i>Шемелинець І.І.</i> МОЖЛИВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В ПЛАНІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	215
<i>Юрченко Л.І., Рябініна О.В., Гонтаренко Л.О.</i> ЕВОЛЮЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОМУ ЦІННІСНОМУ АСПЕКТІ	219
<i>Яремович М.А.</i> ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СОЛІДАРНОСТІ У СТУДЕНТІВ СУЧАСНОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (СКРИНКАСТИ)	223

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ КАТЕГОРІЇ «МИРУ» В «ГОСУДАРІ» МАКІАВЕЛЛІ ТА «ПОЛІТИЧНОМУ ЗАПОВІТІ» РІШЕЛЬЄ

Саранов С. В.

кандидат історичних наук, доцент

*Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О.
Дідоренка*

Роздуми французького історика Марка Блоку над методологічними можливостями «порівняльного методу» у програмній статті 1928 року «*До порівняльної історії європейських суспільств*» надають багато в чому благодатний ґрунт для застосування на практиці озвучених ним рекомендацій при зіставленні категорії «миру» у «Государі» та «Політичному заповіті». Нагадаємо, для Блоку порівняльний метод не є, за його словами, «талісманом». Цей метод «з давніх-давен зарекомендував себе в багатьох гуманітарних науках» [2, с. 65]. Він виступав активним прихильником запровадження зазначеного методу у наукові історичні дослідження, навівши кілька цінних методологічних спостережень щодо методологічних меж порівняльного методу. Розглянемо ці спостереження французького вченого докладніше.

Марк Блок задається питанням, у чому полягає сенс та значення порівняльного методу. Відповідаючи на поставлене запитання, французький історик пише про те, що у «гуманітарних науках словами «порівняльний метод» майже завжди позначаються дві абсолютно різні розумові операції» [2, с. 66]. Що означає «порівнювати»? Йдеться про відбір «в одному чи кількох соціальних середовищах двох чи кількох явищ, між якими здавалося б певні

аналогії; описати криві їх змін, встановити подібності та відмінності між ними і в міру можливості дати пояснення і тим, і іншим» [2, с. 66].

Французький історик пише про необхідність, відповідно, «двох умов» для порівняння. По-перше, потрібна «відома подоба спостережуваних фактів», по-друге, «відома несхожість середовища, в якому вони виникли». Важливою є стосовно тематики нашого виступу наступна констатація Блоку. Він пише про закріпленість порівняльної історії «майже виключно за звірянням явищ, що існували з різних боків державного чи національного кордону». Запам'ятаємо це, оскільки буквально в наступній фразі він робить ще важливіше уточнення, що заслуговує на те, щоб бути процитованим нами повністю. «Справді, політичні та національні опозиції, на відміну від інших соціальних контрастів, усвідомлюються нами відразу і безпосередньо» [2, с. 66].

Втім, тут же, Марк Блок звертає увагу, що такий підхід, точніше кажучи, «таке сприйняття терміна занадто прямолінійно і спрощено», пропонуючи зупинитися на «відмінності середовища». Зазначимо, що стосовно «Государя» та «Політичного заповіту» йдеться про італійську та французьку політичну традицію, тобто те, що можна назвати, використовуючи термінологію Блоку, «середовищем». Категорія «миру», яка відбита у двох роботах, у розширеному розумінні цього терміна, про який ми будемо писати нижче, постає повноцінним змістовним елементом, що дозволяє досягти результатів у процесі реалізації на практиці «порівняльного методу».

Характеризуючи категорію «відмінності середовища» при порівняльному аналізі Марк Блок пише про загальні моменти зіставлення у його розумінні. Однак, що важливо, звертає увагу у зв'язку з цим, що відштовхуючись «від того, яке поле дослідження ми оберемо, його можна застосовувати дwoяко, спираючись на різні принципи і отримуючи абсолютно різний результат» [2, с. 66]. Блок пише про «перший випадок», що полягає у виборі суспільств, що настільки далеко перебувають «у часі та просторі, що аналогії між тими чи іншими явищами, що спостерігаються в них обох, не можна пояснити ні взаємним впливом, ні якоюсь спільністю походження» [2, с. 66-67].

На наш погляд, описаний французьким істориком перший випадок не відображає цілого ряду загальних показників у розвитку італійської та французької суспільно-політичної думки

досліджуваного періоду. Йдеться, звичайно ж, про серйозний вплив італійської політичної традиції епохи Відродження на французьку політичну традицію. Зате другий випадок можливого рівня методологічного зіставлення найбільш вдалий для нас і заслуговує на більш детальну характеристику.

Отже, Блок стосовно другого можливого підходу зіставлення пише, розкриваючи його суть, про вибір «для паралельного вивчення сусідні та сучасні одне одному суспільства, які нескінченно впливають один на одного і в силу цієї близькості розвиваються в часі та просторі під дією одних і тих же головних причин, крім того, висхідні принаймні частково, до спільного початку» [2, с. 68]. «Государ» і «Політичний заповіт», відбиваючи історичний досвід, зображений на сторінках двох зазначених творів, несуть на собі відбиток особливостей історичного розвитку двох країн – Італії та Франції.

Видатний радянський медієвіст А. Д. Люблінська у статті «Особливості культури Відродження та Реформації у Франції» висунула, на наш погляд, низку оригінальних ідей, здатних доповнити методологічну аргументацію Блоку, що представляє для нас інтерес на рівні фактологічної складової. Люблінська пише про вплив італійської політичної та культурної традиції на Францію раннього Нового часу, що важливо при зіставленні категорії «миру» в «Государі» та «Політичному заповіті». "Твори латинських класиків та італійських гуманістів також були відомі у Франції в XV столітті, але все це мало набагато скромніший характер порівняно з активною діяльністю італійських гуманістів" [3, с. 173]. Трохи нижче радянський історик уточнює специфіку французьких історичних умов, які мали серйозні відмінності від італійських умов навіть епохи Відродження.

Порівняльний аналіз категорії «миру» в «Государі» та «Політичному заповіті» Рішельє здійснюється нами з метою теоретичного обґрунтування вірності методологічної позиції Лео Штрауса, висловленої в його концепції «трьох хвиль сучасності» щодо розриву Макіавеллі зв'язку з «досучасною» політичною думкою. Ми стверджуємо, доповнюючи думку і аргументацію Лео Штрауса, що у контексті аналізу категорії «миру» розрив було здійснено Макіавеллі, передусім, із традицією Святого Августина та Хоми Аквінського. Навпаки, на наш погляд, Рішельє в «Політичному заповіті»

намагається пов'язати дві традиції, макіавелліївську та «досучасну», намагаючись запропонувати «компромісний варіант».

Категорії «миру» та «війни» у «Політичному заповіті», як ми вже зазначали в попередніх публікаціях, є бінарними. Війна для кардинала є вимушеним засобом, мир кращий. Світ, християнський світ, спирається, звісно ж, у даному випадку, на римсько-католицьку концепцію світобудови, що оформляється у процесі історичного поступу країн Західної Європи починаючи з пізньої античності. Категорія «миру» в «Государі», на відміну від цього, не виражена так чітко, вона зводиться, на наш погляд, лише до проблеми утримання політичної влади в руках правителя.

Звичайно, «Государ» Макіавеллі складніший, у ньому можна знайти багато інших інтерпретаційних відтінків, проте центральною, на наш погляд, для флорентинського мислителя була саме ця проблематика. У разі потреби, по Макіавеллі, як ми побачимо, государ може легко порушити надане раніше слово. Рішельє ж, навпаки, схиляється до відповідальної поведінки правителя на політичній арені, наполягаючи на важливості цього слова. Репутація правителя для Рішельє першорядна, вона важливіша за «державні інтереси».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арман-Жан дю Плесси, кардинал-герцог де Ришельє. Политическое завещание, Или принципы управления государством /Перев. с фр. Л. А. Сифуровой; предисл., общ. ред. Л. Л. Головина. – М.: Ладомир, 2008. – 496 с.

2. Блок М. К сравнительной истории европейских обществ /Електронне джерело. Режим доступу: <https://www.rulit.me/author/blok-mark/k-sravnitelnoj-istorii-evropejskih-obshchestv-download-163662.html>

3. Люблинская, А. Д. Особенности культуры Возрождения и Реформации во Франции / Культура эпохи Возрождения и Реформация. – Редакционная коллегия: Л. М. Брагина, А. Х. Горфункель, А.Н. Немиллов, чл.- кор. АН СССР В. И. Рутенбург (отв. редактор), Р. И. Хлодовский. – Ленинград: «Наука» Ленинградское отделение, 1981. – 266 С. С. 170-178.

4. Макиавелли, Н. Государь. Никколо Макиавелли. Избранные сочинения: Переводы с итальянского. Москва: «Художественная литература», 1982. – С. 301-378.

5. Testament politique de Richelieu /édité par F. Hildesheimer. – Paris : Société de l'histoire de France, 1995. – 387 p.